

УДК 343.82

Маськовіта Марія Миколаївна –

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри кримінального права і процесу
Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

Mariia M. Maskovita –

candidate of juridical sciences, professor,
assistant of criminal law and procedure department,
the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education,
Lviv Polytechnic National University
(1/3 Knyaz Roman str., Building 19, Room 304, Lviv)

Злочини проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах (2001 – лютий 2022 рр.)

У даній статті розглянуто види злочинів проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнних сферах України. Визначено поняття таких термінів, як «диверсія», «вибух», «підпал», «масове знищення людей», «тілесні ушкодження», «поширення епідемій», «поширення епіфітотій», «поширення епізоотій», «суб'єктивна сторона диверсії», «об'єктивна сторона диверсії» та інших, надана характеристика даних визначенням.

Ключові слова: злочин, диверсія, вибух, підпал, епідемія.

В данной статье рассмотрены виды преступлений против основ национальной безопасности в экономической, экологической и военной сфере Украины. Определены понятия таких терминов, как «диверсия», «взрыв», «поджог», «массовое уничтожение людей», «телесные повреждения», «распространение эпидемий», «распространение эпифитотий», «распространение эпизоотий», «субъективная сторона диверсии», «объективная сторона диверсии» и других, предоставленная характеристика данных определению.

Ключевые слова: преступление, диверсия, взрыв, поджог, эпидемия.

M.M. Maskovita Crimes Against the Fundamentals of National Security in the Economic, Environmental and Military Spheres (2001 - February 2022)

This article considers the types of crimes against the foundations of national security in the economic, environmental and military spheres of Ukraine. The concepts of such terms as “sabotage”, “explosion”, “arson”, “mass destruction of people”, “injuries”, “spread of epidemics”, “spread of epiphytosis”, “spread of epizootics”, “subjective side of sabotage”, “objective side of the sabotage” and others, given a description of the data definition. Crimes against Ukraine's national security are one of the most dangerous social encroachments, as they often cause enormous and dangerous consequences, many casualties and damage to such important areas as the economic, environmental and military spheres. Without adequate criminal and legal protection of public relations data, the adequate functioning of the state and its institutions is impossible. If there is no stability in society, it is impossible and effective to fight crime, including such dangerous offenses as murder, rape, robbery, robbery, etc. Therefore, there are articles in the Criminal Code that provide for liability for crimes against the foundations of national security of Ukraine, in particular against the foundations of national security in the economic, environmental and military spheres are presented in Section I of the Special Part.

Since 2014, when there was a huge threat to national security in our country, this type of crime has risen to the first stage of legislative regulation. After all, the threat to national security is not stopped, but the crime rate in this area is quite high, so today it is relevant and necessary scientific articles, interpretations and studies in search of ways to improve criminal liability for the above offenses.

Analyzing the above sources to determine crimes against the foundations of national security in the economic, environmental and military spheres, it is possible to identify their main type, namely sabotage. According to Article 113 of the Criminal Code of Ukraine, it can be divided into: explosion, arson, contamination with radioactive substances, damage or destruction of objects of important economic purpose or intended for defence, as well as mass poisoning, spreading epiphytosis, epizootics or epidemics.

Keywords: *crime, sabotage, explosion, arson, epidemic.*

Постановка проблеми. Злочини проти національної безпеки України є одними з найбільш небезпечних суспільних посягань, оскільки часто спричиняють величезні та небезпечні наслідки, велику кількість жертв та шкоду таким важливим сферам, як економічній, екологічній та військовій сферах. Без відповідної кримінальної та правової охорони даних суспільних відносин є неможливим адекватне функціонування держави і також її інститутів. Якщо немає стабільності у суспільстві, то є неможливою і ефективна боротьба із злочинністю, у тому числі й із такими небезпечними правопорушеннями, як убивство, зґвалтування, розбій, грабіж і т. п. Тому у Кримінальному Кодексі існують статті, які передбачають відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України, зокрема проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і військовій сферах є поданими у I розділі Особливої частини.

Починаючи з 2014 року, коли у нашій державі виникнула величезна небезпека національної безпеки, цей вид злочинів здійснюється на перший щабель законодавчого регулювання. Адже загроза національній безпеці не є припиненою, але при цьому рівень злочинності в цій сфері є досить високий, отже станом на сьогодні користується актуальністю та необхідністю наукових статей, тлумачень та опрацювань із пошуків напрямів удосконалення кримінально-правової відповідальності за вищезазначені злочини.

23 лютого 2022 р., коли почалась активна фаза воєнної агресії Російської Федерації щодо України, фактично можна вважати початком наступного (третього) реформування законодавства у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання, які стосуються злочинів проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і військовій сферах досліджували зокрема такі науковці, як В. Плутагир, І. Вартилецька, В. Антипов, М. Коржанський, М.

Бажанов та ін. Вони зробили неоціненний вклад в обґрунтування даної проблеми, зокрема загалом у науку кримінального права, але на жаль ця проблема немає остаточного вирішення і потребує досліджень, зокрема у зв'язку із швидкою зміною кримінального законодавства.

Не вирішені раніше проблеми. Відтак, виходячи з існуючої на сьогодні прогалини у вивченні цієї теми, дослідження потребують фактично всі аспекти, пов'язані зі злочинами, які порушують основи національної безпеки в економічній, екологічній та військовій сферах.

Мета статті. розкрити види та поняття злочинів, які порушують основи національної безпеки в економічній, екологічній та військовій сферах протягом другого етапу реформування законодавства у цій сфері, тобто у період з 2001 до лютого 2022 рр.

Виклад основного матеріалу. Злочини проти основ національної безпеки України, зокрема ті, що відносяться до основ національної безпеки в економічній, екологічній і військовій сферах зазіхають не лише на безпеку Української держави, але також і на національну безпеку взагалі, що, згідно із Законом України «Про національну безпеку України», визначена як рівень захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства[1].

Завдячуючи власному винятковому змісту злочини проти основ національної безпеки України, зокрема проти основ національної безпеки в економічній, екологічній і військовій сферах розміщені в I розділі Особливої частини Кримінального кодексу України[2, с. 166].

Інші злочини, що є також спрямованими тим або протилежним способом проти безпеки держави, на відміну від злочинів, що є спрямованими проти основ національної безпеки України, не є характерні для відкрито антидержавницьких мотивів й мають за мету

підірвати чи похитнути нашу державу - Україну, які є спрямованими на зміну конституційного ладу чи задля того, щоб заподіяти істотну шкоду її безпеці[2, с. 166].

Якщо розглядати саме злочини проти національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах, то основним можна виділити диверсію, як основний вид.

Згідно зі статтею 113 Кримінального кодексу України диверсія може бути вчинена за допомогою таких предметів, як:

- будівлі, споруди й інші об'єкти, що використовуються у якості важливого народногосподарського або оборонного призначення, від котрих є залежною життєдіяльність регіонів або інших великих територій (коли ці об'єкти використовуються за призначенням), належна діяльність конкретних галузей економіки або ж структур державного управління (мається на увазі, наприклад електростанція, трубопровід, міст, дамба, гребля, вокзал, порт, метрополітен і т. п.), сюди можна віднести підприємство, при зруйнуванні або пошкодженні котрих сам по собі з'являється фактор небезпеки (тобто: хімічне підприємство, пожежонебезпечне виробництво і т. п.);

- табуни тварин, риба у водоймах;
- посіви сільськогосподарських або інших культур, лісові масиви і т. д.[3]

Об'єктивна сторона диверсії

виявляється у семи формах, і кожна з них визначає вчинення суспільно небезпечного діяння (діянь) (наприклад, вибух і підпал), котрі є спрямовані на:

- масове знищення людей, або з метою заподіяти тілесні ушкодження або іншу шкоду їхньому здоров'ю;
- руйнування чи пошкодження об'єктів, що мають вагомим народногосподарську або оборонну вагомість;
- забруднення, яке вчинене за допомогою радіоактивних речовин;
- отруєння великих мас людей;
- поширення епізоотій;
- поширення епіфітотій.
- поширення епідемій[4].

Диверсія, яка є вчиненою в будь-якій з її форм, є закінчена із моменту, коли вчиняється вибух, підпал, затоплення, обвал або інші дія певної спрямованості, і це не залежить від того, чи фактично настав той чи інший наслідок.

Якщо говорити про такі варіативності створення диверсії, варто згадати про вибух та підпал. Вибух - це є процес вивільнення значної кількості енергії у невеликому обсязі за недовгий відрізок часу у зв'язку із миттєвим хімічним розкладанням певних хімічних речовин або їхніх сумішей, як наслідок утворюються сильно нагріті гази. У свою чергу підпал є свідомими викликанням пожежі застосовуючи джерело вогню до конкретного об'єкту.

Інші дії, які є спрямовані на масове знищення людей, для того, щоб заподіяти тілесні ушкодження або іншу шкоду для їхнього здоров'я, спрямовані на зруйнування чи пошкодження конкретних об'єктів можна виокремити такі, як

- організація катастрофи;
- ушкодження дамби гідроелектростанції, котре у свою чергу привело до затоплення населеного пункту;
- пуск ракети, яка є спрямована на важливий об'єкт, зокрема воєнний[5, с. 288].

Важливо згадати і про масове знищення людей – це є позбавлення життя великої кількості осіб (точна їхня кількість вирізняється залежно від обставин справи).

«Без вогню немає диму», майже завжди диверсії викликають значні тілесні ушкодження потерпілих, під ними ми розуміємо порушення анатомічної цілісності живих тканин людини, органів і їхнього функціонування, яке з'являється у наслідку дій одного або декількох зовнішніх ушкоджуючих факторів, до яких можна віднести фізичні, хімічні, біологічні або психічні, а інші шкода для здоров'я людей розуміються, як неврологічні розлади, втрата працездатності і т. п.

Дії, котрі спрямовані на забруднення радіоактивними речовинами, можемо віднести, до прикладу, руйнування або ушкодження джерел, які випромінюють іонізуючу радіацію, порушують агрегат, виріб, в якому містяться радіоактивні сполуки.

Масове отруєннями – це вчинення шкоди проти життя або здоров'я доволі великої кількості населення за допомогою їхнього отруєння. Дії, які є спрямованими на масове отруєння, полягають у тому, що домішуються токсичні речовини до води, до повітря або до продуктів харчування.

Під епідемією розуміється процес масового розповсюдження інфекційних хворіб людей (до прикладу чума, холера і т. п.), який здійснюється на великій просторах за порівняно недовгий відрізок часу, тоді, коли показник захворюваності серед населення конкретної місцевості і в певний час перевищує звичайний рівень, який є характерним для цієї інфекційної хвороби, і при цьому вона характерна певною динамікою її розвитку[6, с. 31].

Під епізоотією розуміється процес масового поширення заразних сільськогосподарських або свійських чи інших тварин, який характерний безперервністю на великих територіях за порівняно недовгий проміжок часу, (інфекційних і паразитарних) захворювань (можна зазначити сказ, чуму, ящур і т. п.)[7, с. 8].

Під епіфітотією розуміється поширення у великих масштабах грибкових, вірусних або бактеріологічних захворювань сільськогосподарських рослинних культур, лісових масивів, водних об'єктів або іншої рослинності. Ці захворювання можуть спричинятися дією шкідників (такі як комахи або кліщі) або фітопатогенів (віруси, бактерії)[8].

Дії, які є спрямованими задля поширення епідемій, епізоотій або епіфітотій, можуть полягати у створенні умов для розповсюдження за допомогою будь-якого способу на території нашої держави збудників або переносників певних хворіб (гризуни, комахи, кліщі і т. п.) або у спробах цього поширення.

Якщо говорити про суб'єктивну сторону диверсії, то для неї характерно прямий умисел

та за мету ставиться ослаблення України. Якраз за цим атрибутом мети (якщо не враховувати деякі інші ознаки) диверсію потрібно відокремлювати від певних прилеглих умисних злочинів, такі як, до прикладу – умисне вбивство двох або більше осіб чи способом, який є небезпечний для життя багатьох осіб, зокрема терористичний акт, екоцид і т. п [7].

Підсумовуючи наше дослідження, можемо сказати, що злочини проти основ національної безпеки України, враховуючи і ті, які відносяться до основ національної безпеки в економічній, екологічній і воєнній сферах посягають не тільки на безпеку нашої країни, але і на національну безпеку загалом, що, визначені Законом України «Про національну безпеку України» тобто рівень захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якого забезпечується сталий розвиток суспільства.

Аналізуючи вищенаведені джерела по визначенню злочинів проти основ національної безпеки в економічній, екологічній та воєнній сферах, може виділити основний їхній вид, а саме диверсію. А її у свою чергу згідно зі статтею 113 Кримінального кодексу України можна поділити на: вибух, підпал, забруднення радіоактивними речовинами, шкода чи знищення об'єктів, що мають важливе народногосподарське призначення або призначені для оборони, також масове отруєння, поширення епіфітотій, епізоотій або епідемій.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. ст. 241.
2. Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини (у схематичних діаграмах) / За ред. А. Савченка, Ю. Шуляка. Київ: «Центр учбової літератури», 2015. 312 с.
3. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. ст. 131.
4. Климосюк А. Законодавча конструкція диверсії: реалії та перспективи. *National law journal: theory and practice*. 2018. № 2. С. 125-128.
5. Чуваков О. Кримінально-правова протидія злочинам проти основ національної безпеки України: теорія і практика. Проблеми класифікації злочинів проти основ національної безпеки України: дис. ... док. юр. наук: 12.00.08. Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. Одеса, 2017. 468 с.

6. Кримінальне право України. Особлива частина / За заг. ред. В. Топчія. Ірпінь: ТОВ «ТВОРИ», 2021. 206 с.
7. Коментар до статті 113. Диверсія: коментар. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/111.php>.
8. Злочини проти основ національної безпеки в економічних, екологічних і воєнних сферах. *Студопедія Ваша школопедія*. URL: https://studopedia.com.ua/1_22689_zlochini-proti-osnov-natsionalnoi-bezpeki-v-ekonomichnih-ekologichnih-i-voennih-sferah.html.

References:

1. Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy № 2469-VIII vid 21.06.2018. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*. 2018. № 31. st. 241.
2. Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna ta Osoblyva chastyny (u skhematychnykh diahramakh) / Za red. A. Savchenka, Yu. Shuliaka. Kyiv: “Tsentr uchbovoi literatury,” 2015. 312 s.
3. Kryminalnyi kodeks Ukrainy. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*. 2001. № 25-26. st. 131.
4. Klymosiuk A. Zakonodavcha konstruktsiia dyversii: realii ta perspektyvy. *National law journal: theory and practice*. 2018. № 2. S. 125-128.
5. Chuvakov O. Kryminalno-pravova protydiia zlochynam proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: teoriia i praktyka. Problemy klasyfikatsii zlochyniv proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: dys. ... dok. yur. nauk: 12.00.08. Odeskyi natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova. Odesa, 2017. 468 s.
6. Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna / Za zah. red. V. Topchiia. Irpin: TOV “TVORY”, 2021. 206 s.
7. Komentar do statii 113. Dyversii: komentar. URL: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/111.php>.
8. Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky v ekonomichnykh, ekolohichnykh i voennykh sferakh. *Studopediia Vasha shkolopediia*. URL: https://studopedia.com.ua/1_22689_zlochini-proti-osnov-natsionalnoi-bezpeki-v-ekonomichnih-ekologichnih-i-voennih-sferah.html.